

thema IDENTIFICATIE

U MOET VANAF 1 JANUARI 2005 UW IDENTITEIT PRIJSGEVEN!
wat zijn de gevolgen voor u van de maatregel?

identificatie

Identificatie is juridisch het vaststellen van de identiteit van een persoon, of ook wel het tonen van een geaccepteerd persoonsbewijs waaruit de bevoegde instantie (bijvoorbeeld politie of douane) de identiteit van een persoon kan vaststellen.

Inhoud

Inleiding	2
Colofon	2
Niets te verbergen...	3
Administratieve apartheid	4
Iets te verbergen...	6
Veiligheidsspiraal	9
Redelijkheid of willekeur?	10
Ausweiß bitte	12
Tonen of dragen?	14
Identificatieplicht in Groot Britannië, Frankrijk en België versterkt racisme	16
Toekomst van de bewakingsstaat	18
Az undercover	20
Mag ik uw papieren even zien?	22
Buro Jansen & Janssen	24
Persoonlijke verhalen	door de hele krant

Identificatieplicht onderzocht

In de loop van 2005 besloot Buro Jansen & Janssen onderzoek te doen naar de uitvoering van de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht. Dit besluit was mede een gevolg van de stroom verhalen die sinds 1 januari 2005, de dag dat de wet in werking trad, op gang was gekomen. We besloten vooral verhalen te verzamelen, zowel actief als passief. In een jaar tijd hebben wij rond de 500 ervaringen gedocumenteerd. Deze ervaringen lopen uiteen, van mensen die ons een email sturen met een kort verhaal dat ze gecontroleerd zijn, tot uitgebreide telefoon en email uitwisseling. Ook zijn wij op pad gegaan om dak-, en thuislozen en drugsgebruikers te vragen naar hun ervaringen. De verhalen in deze krant zijn exemplarisch voor de ervaringen van deze en vele andere mensen. Wij pretenderen geen wetenschappelijk onderzoek te hebben uitgevoerd. De verzamelde getuigenissen zijn dan ook geen echte steekproef.

De verhalen laten bij ons een indruk achter dat de politie en buitengewoon opsporingsambtenaren willekeurig controleren op de identiteit van inwoners van Nederland. Om hier zicht op te krijgen is aan Groenlinks en SP gevraagd vragen te stellen in de gemeenteraden in Nederland. Dit is gebeurd in ongeveer 20 gemeenteraden. Erg veel zicht op de uitvoering en toepassing van de wet werd niet verkregen. In een poging de onderste steen boven te krijgen is besloten met behulp van de Wet Openbaarheid van Bestuur (de WOB) bij 25 politieregio's en de bijbehorende parketten alles met betrekking tot de toepassing en uitvoering van de wet op te vragen. Dit leverde veel statistieken, ambtelijke stukken, stroomschema's en interne notities op. Op dit moment loopt het bezwaar in de WOB procedure. Voor een volledig overzicht van de stukken zie www.identificatieplicht.nl.

COLOFON

Deze krant is een uitgave van Buro Jansen & Janssen (www.burojansen.nl)
 Aan deze krant werkten mee Cyrille Offermans, Jaap Vegter, Ruth Hopkins, Wil van der Schans en Rick van Amersfoort
 Fotografie en illustratie Miranda Birney, Albo Helm,
 Marco Okhuizen, Thomas Schlijper
 Art-direction Katja Vercouteren
 Druk Dijkman offset
 Oplage 100.000
 Deze krant is mede mogelijk gemaakt met steun van onze donateurs en onder andere Emmaus Haarzuilens, Stichting Niet voor Jezelf, Stichting Democratie en Media

STICHTING
 DEMOCRATIE
 EN MEDIA

THOMAS SCHLIJPER

Mag ik uw papieren even zien? Hoe vaak krijgt u die vraag voorgelegd? Gewone stervelingen hebben veelal geen last van het gezag en roepen dan ook onbezorgd, laat ze maar controleren, want: 'ik heb toch niets te verbergen'. Maar mensen die toch al in de verdrukking zitten hebben een minder zorgeloos bestaan. Zij krijgen herhaaldelijk dubbele boetes opgelegd, zo blijkt.

In het voorjaar van 2005 spraken wij met ongeveer honderd drugsgebruikers en dak- en thuislozen. We waren geschokt over de wijze waarop deze mensen werden behandeld in het kader van de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht (WUID). Ze kregen vaak twee boetes, één voor doelloos rondhangen of een ander voorwendsel en één voor het niet kunnen tonen van een legitimatiebewijs. Dat dit geen incident was, werd ons al snel duidelijk.

Nederland kent een geschiedenis van verzet tegen de identificatieplicht. Dat is ook de reden waarom de plicht stapsgewijs is ingevoerd. In juni 1994 werd de WID (beperkte identificatieplicht) van kracht en in januari 2005 de WUID (uitgebreide identificatieplicht). Deze laatste wijziging lijkt op een algemene identificatieplicht, maar is dat volgens de wetgever niet.

De algehele identificatieplicht, identiteitscontroles op straat, is echter een kwestie van tijd. De overheid heeft de tijdgeest mee, mensen lijken zich minder dan ooit zorgen te maken over privacy en uitdijende bevoegdheden van de overheid.

Maar is die luchthartigheid over de controlerende overheid wel terecht? Hebben we echt niets te verbergen en hoeven we ons dus niet druk te maken? Wij denken van wel. Tot die conclusie komen we mede op basis van een onderzoek naar de toepassing van de wet op straat. De identificatieplicht is exemplarisch voor het veiligheidsdenken van de overheid. De overheid creëert steeds meer bevoegdheden voor zichzelf waarbij burgers in toenemende mate als verdachte worden benaderd en behandeld. Dit blijkt ook uit een aantal persoonlijke verhalen, een selectie van de 500 meldingen die wij hebben gekregen, die opgenomen zijn in deze krant. De bevoegdheden, waaronder de identificatieplicht, kunnen ruim worden ingezet, terwijl de burgers hiertegen geen effectieve bescherming kunnen opwerpen. Zorgvuldigheid en onschuld sneuvelen in dit proces.

In deze krant komen ook de geschiedenis en de toekomst van de identificatieplicht aan bod. De wet wordt geanalyseerd en de resultaten van onze zoektocht naar duidelijkheid over de uitvoering komen eveneens aan bod. Veel duidelijkheid kunnen wij helaas niet verschaffen; de wet en de interpretatie van de wet zijn vaag, de registratie van de politie lijkt zakelijk maar ontbeert enig inzicht in de vraag wat een redelijke taakuitoefening van de bevoegdheden is. Hoewel de wet omgeven is door vaagheden en de publieke opinie wordt gevormd door het sentiment 'ik heb niets te verbergen', blijkt de uitvoeringspraktijk verontrustend. Meer dan twee jaar na de invoering van de WUID zijn de emoties en vooral verontwaardiging er niet minder om.

CRIMINALITEITCIJFERS STIJGEN NA INVOERING IDENTIFICATIEPLICHT

ALBO HELM

Administratieve apartheid

Van vreemdelingtoezicht naar hangjongeren. De Nederlandse politiek gaat uiteindelijk akkoord met de uitgebreide identificatieplicht.

Vanaf het najaar 2005 hebben wij verhalen van individuen verzameld over de uitvoeringspraktijk van de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht (WUID of WUI). Een wet die vooral kort na de invoering het gesprek van de dag was bij menig Nederlander. De WUID stelt verplicht dat 'iedereen van 14 jaar en ouder een geldig identiteitsbewijs kan tonen' (folder van het Ministerie van Justitie). De wetgeving op het gebied van de identificatieplicht kent een lange geschiedenis van hevig verzet vooral in de jaren tachtig en negentig.

Het woord uitgebreid (uitgebreide identificatieplicht) verwijst naar de WID (Wet op de Identificatieplicht), die zogenoemde beperkte identificatieplicht in het leven riep en vanaf 1 juni 1994 van kracht was. Centraal bij de WID stond de kopie van het paspoort die werknemers bij hun werkgever

binnen de landsgrenzen. Bij controle op de werkvloer dien je aan te tonen dat je legaal in Nederland verblijft. Je 'niet-legale' collega kan zo door de mand vallen en wordt verwijderd. Daarna bleef het geruime tijd stil. Tot 25 september 2001 toen D66 Minister van Integratie van Boxtel bij het televisieprogramma Barend en Witteman vertelde voorstander van een algemene identificatieplicht te zijn. Van Boxtel vond dat de plicht 'zou kunnen bijdragen aan het voorkomen van daden die 'de veiligheid' in gevaar brengen' (NRC, 26 september 2001). Van Boxtel doelde bij deze opmerking op de aanslagen van 11 september 2001 in New York.

Hiermee was de geest uit de fles. CDA en VVD stonden vervolgens te dringen om de algemene identificatieplicht in te voeren. Door de relatie met 11 september werd vooral door D66, CDA en VVD de indruk gewekt dat de identificatieplicht

ingezet kon worden als middel tegen terrorisme. De toenmalige vvd Minister van Justitie Korthals (tweede kabinet Kok) stelde eind 2001 voor dat 'de Officier van Justitie bij 'acute terroristische dreiging' de bevoegdheid krijgt de politie op te dragen in een door hem bepaald gebied en periode identificatiecontroles te houden' (kamerstuk 28069 nr. 1). De SGP vond de plicht zelfs 'een goed voorbeeld van proportionele maatregelen toegespitst op terroristische dreiging' (overleg in de kamer naar aanleiding van de aanslagen in de Verenigde Staten). CDA en VVD vonden dat niet ver genoeg gaan. Met het eerste kabinet Balkenende werd de komst van de algemene identificatieplicht in het regeerakkoord aangekondigd. In 2003 lag er een wetsvoorstel van de CDA Minister van Justitie Donner en op 1 januari 2005 werd de wet van kracht.

Het woord terrorisme is in zowel het wetsvoorstel, de Memorie van Toelichting als de behandeling in de Tweede en Eerste Kamer niet meer gevallen. Centraal staan nu vooral getuigen, ramptoeristen en overlast van vooral jongeren. Het overgrote deel van de Kamer wil de wet invoeren om in de woorden van PvdA kamerlid Wolfsen: 'jongeren in een winkelcentrum die nog geen strafbare feiten hebben gepleegd en die dus nog niet weg hoeven' door de politie te laten controleren'. Nog niet schuldig, maar wel al schuldig. Nog niet verdacht, maar toch potentieel verdacht. Nog niet veroordeeld, maar al wel bestraft.

wie: Saskia Beers
 wat: getuige
 wanneer: november 2005
 waar: Wageningen, Gelderland

het verhaal: Er was een ongeluk gebeurd op een rotonde. Een fietser was aangereden door een auto. De bestuurder van de auto had geen voorrang verleend. Er bleek geen EHBO'er aanwezig te zijn, dus ik verleende de eerste hulp. De fietser klaagde over pijn in de rug en heup en transpireerde vreselijk. In het ziekenhuis bleek later dat hij scheurtjes in een rugwervel had. Ik stabiliseerde het slachtoffer en kalmeerde hem. Na enige tijd verscheen de politie die geen aandacht aan het slachtoffer besteedde. De agent in kwestie zei nog: 'O, het is weer zo'n buitenlandse student'. Toen de ambulance was gearriveerd lieten de ziekenbroeders de man rechtop zitten. Dit was uitermate pijnlijk voor het slachtoffer. Een van de agenten vroeg op dat moment naar zijn identiteitspapieren. Hij verging van de pijn en zei dat ze in de binnenkant van zijn jaszak zaten. Ik zei dat dit het moment was om te vragen naar zijn legitimatie, maar een van de agenten zei dat hij volgens de wet zijn papieren bij zich hoorde te dragen. De agent haalde daarop de binnenzak van het slachtoffer leeg, vond geen identiteitsbewijs en propte alles weer terug. Hierna deelde hij het slachtoffer mee dat hij een bekeuring kreeg voor het niet bij zich dragen van zijn identiteitspapieren. Dit vertelde hij ook aan de bestuurder van de auto. Ik was met stomheid geslagen.

wie: C. B.
 wat: bezoeker
 wanneer: augustus 2005
 waar: Schiphol, Noord Holland

het verhaal: Ik zat in de aankomsthal van Schiphol te wachten op een vriend. Ik wilde hem met de auto ophalen. Een agent sprak mij aan en vroeg of ik mee wilde lopen. Hij vroeg mij naar mijn identiteitspapieren. Ik had die niet bij me. Mijn rijbewijs lag nog in mijn auto die in de parkeergarage van Schiphol stond. Wel had ik een bankpasje bij me. Dat was niet voldoende. Ik werd geboeid en meegenomen naar de post van de marechaussee waar ik een boete kreeg. De agent vertelde mij dat me gevraagd was mij te legitimeren omdat er een vlucht uit Suriname op Schiphol aankwam. Dat was ook de reden dat om mij heen vooral gekleurde bezoekers van Schiphol werd gevraagd naar hun identiteitspapieren. Op het bureau van de Marechaussee heb ik mijn autosleutels overhandigd zodat de beamtben mijn rijbewijs konden halen. De marechaussee heeft toen ook mijn auto doorzocht.

Nog niet veroordeeld... maar al wel bestraft.

dienden in te leveren. Tevens moesten zij zich op de werkplek kunnen legitimeren. Daarnaast was er een legitimatieplicht bij zwart rijden in het openbaar vervoer, bij risicovolle voetbalwedstrijden en bij het binnenlands vreemdelingtoezicht op straat.

Officieel was het doel van de wet het tegengaan van fiscale fraude en zwart werk. In de praktijk draaide de WID echter niet om arbeidsfraude maar om het uitbreiden van het binnenlands vreemdelingtoezicht naar de werkvloer. De wet was een nieuw instrument van de overheid bij het tegengaan van arbeid door 'niet-legale' vreemdelingen. Bij weigering van het inleveren van een paspoortkopie is de werkgever gerechtigd de werknemer te ontslaan en kan de belastingdienst iemand in het 'anoniemen-tarief', de hoogste belastingschaal, plaatsen. Iedere individuele werkende Nederlander wordt betrokken bij het opsporen van 'niet-legale' vreemdelingen

lets te verbergen...

In ons onderzoek hebben wij passief en actief verhalen van mensen verzameld. In totaal zijn dat er rond de 500 geworden en nog steeds bellen en schrijven mensen ons hun ervaringen.

Is dit veel? In het licht van het aantal boetes dat in het kader van de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht wordt uitgeschreven, zo rond de 100.000, is 500 weinig. Wij kunnen dan ook geen harde conclusies trekken. De verhalen die in deze krant zijn opgenomen zijn exemplarisch voor de klachten die mensen bij ons hebben gemeld. In de loop van ons onderzoek kwamen wij tot de conclusie dat er wel veel mensen worden bekeurd, maar dat betrekkelijk weinig mensen klagen. Veel mensen weigeren wel hun boete te betalen en laten de zaak voor de rechter komen. Bij een dubbele bekeuring is het duidelijk dat er een overtreding is begaan waarvoor een burger wordt aangehouden. Op het moment dat je door rood licht fietst en wordt aangehouden is de kans groot

dat je tegen twee boetes aanloopt als je geen legitimatie bij je hebt of wilt tonen.

De verhalen van mensen die wij ontvingen geven echter de indruk dat er ook gebruik wordt gemaakt van de wet als daar geen aanleiding toe is. Maar is dit te controleren? Nee! Staat er in de administratie van de politie: 'Maandag, op het plein enkele jongeren (Marokkaanse afkomst) die op een bankje voor een middelbare school in Amsterdam zaten gevraagd zich te legitimeren'. Nee! Om meer zicht op de uitvoering te krijgen hebben wij op verschillende manieren geprobeerd cijfers boven tafel te krijgen.

In het najaar van 2006 hebben we gemeenteraadsfracties van SP en Groenlinks gevraagd vragen te stellen naar de uitvoe-

ring en toepassing van de wet. De vragen hadden betrekking op het aantal boetes, dubbele bekeuringen, leeftijdsopbouw van bekeurden, vervolging en of de wet ook was gebruikt in situaties van terrorisme of extreem geweld.

Aan ongeveer twintig Colleges van Burgemeester en Wethouders zijn vragen gesteld. Enkele burgemeesters zien zichzelf niet als korpsbeheerder van de politie. De burgemeester van Velsen is duidelijk over zijn verantwoordelijkheid met betrekking tot het optreden van de politie. 'In die zin is het niet aan het college of aan mij om vragensteller of de raad te informeren over de uitvoering van deze wet...', schrijft hij. De burgemeester verwijst naar afspraken die op landelijk niveau zijn gemaakt, de wet is een landelijke wet zoals zoveel wetgeving. Het College van B&W van Moerdijk sluit zich daar bij aan. Het heeft de vragen aan de politie en het openbaar ministerie voorgelegd. De politie laat weten '... dat zij niet op ons verzoek zal ingaan omdat het hier een verantwoordelijkheid betreft die boven de competentie van het lokale niveau ingaat.'

Een aantal gemeenten geeft geen antwoorden. Het College in Heerlen geeft aan dat er geen voorbeelden bekend zijn van gevallen van terrorisme of extreem geweld waarbij de wet op de identificatieplicht is gebruikt. En het College in Hilversum antwoordt: 'Wij geven geen informatie op de vraag over de uitvoering van de Wet ... in relatie tot dreiging van terrorisme.' Of er wel of niet willekeurig gecontroleerd wordt moeten wij aannemen van het bevoegde gezag. In Delft is het College er duidelijk over: 'Er wordt in Delft nooit enkel gecontroleerd op de WID, dit valt altijd samen met een verkeerscontrole/overtreding of andere overtredingen en misdrijven.' Uit Groningen komt het antwoord: 'De politie gaat niet afzonderlijk controleren op het dragen van identiteitsbewijzen.' En het College van Zwolle: 'Bij navraag bij de politie blijkt dat er niet gericht wordt gecontroleerd op de naleving van de identificatieplicht. Het blijkt dat... staandhoudingen het meest voorkomen bij meldingen van overlast door jeugd

of gerichte verkeerscontroles.'

Naast de vragen bij gemeenten hebben wij ook procedures in het kader van de Wet Openbaarheid van Bestuur aangevraagd. Met behulp van de WOB is het mogelijk om beleidsstukken, statistieken en andere zaken van de overheid boven tafel te krijgen.

Of alle processen-verbaal in het kader van de identificatieplicht dubbele bekeuringen zijn is niet te controleren. Een simpele analyse van de gegevens van tabel 1 laat zien dat er in 2005 in 1,06%% van de gevallen ten onrechte een boete is uitgeschreven en in de eerste 11 maanden van 2006 al in 5% van de gevallen. Of hieruit geconcludeerd moet worden dat er vaker onnauwkeurig een proces verbaal is opgesteld is moeilijk te zeggen. Het kan ook zijn dat de politie de regels anders interpreteert. Wel valt op dat ongeveer de helft van de boetes naar de rechtbank worden gestuurd zowel in 2005 als

Op het moment dat je door rood licht fietst is de kans groot dat je tegen twee boetes aanloopt.

in 2006. Of daar een veroordeling uit voort is gekomen is uit de cijfers van de politie niet op te maken. Uit de stukken die wij van het Ministerie van Justitie hebben gekregen, is geen verdeling tussen 2005 en 2006 te maken. Hoeveel mensen in beroep zijn gegaan tegen de veroordeling in eerste aanleg is niet uit de cijfers op te maken en wat daarvan het resultaat is ook niet.

Het Centraal Justitieel Incasso-Bureau (CJIB) heeft de moeite >

MIRANDA BIRNEY

TABEL 1 IDENTIFICATIEPLICHT (ID) BOETES volgens de politie

JAAR	TOTAAL AANTAL		BETAALDE BOETES		INGETROKKEN*		NAAR RECHTBANK	
	<16 jr	>16 jr	<16 jr	>16 jr	<16 jr	>16 jr	<16 jr	>16 jr
2005	5.475	60.766	3.587	22.875	44	659	1.217	28.359
2006 (11 mnd)	3.477	34.919	2.552	15.021	96	1.953	906	20.322
SUBTOTAAL	8.952	95.685	6.139	37.895	140	2.612	2.123	48.681
TOTAAL	104.637		44.034		2.752		50.804	

* ingetrokken betekent het aantal boetes die door de politie zelf ongeldig zijn verklaard
Bron Centraal Justitieel Incassobureau

TABEL 2 DOOR RECHTBANKEN BEHANDELDE ID BOETES*

aantal behandelde ID boetes	37.228
door de rechtbank ongeldig verklaarde boetes	4.821
anders (bij andere zaak gevoegd e.d.)	6.324
aantal verstuurd dagvaardingen door justitie	26.083
vrij gesproken	634
schuldig maar geen boete	217
veroordeeld	10.500
nog niet behandeld	14.732

* periode 1-1-2005 tot 1-9-2006. Bron Ministerie van Justitie

> genomen om cijfers ter beschikking te stellen van de dubbele bekeuringen. Uit hun databases komen 39.487 zaken van mensen die tussen 1 januari 2005 en 20 november 2006 bekeurd zijn voor zowel het niet kunnen tonen van een legitimatiebewijs als het begaan van een trias-overtreding (wildplassen bijvoorbeeld) of een Mulder-overtreding (het niet dragen van een helm op een brommer bijvoorbeeld). Het CJIB geeft aan dat deze cijfers geen 100% zekerheid bieden, maar dat ze wel een beeld geven. Dit aantal steekt schril af tegen het totale aantal processen-verbaal van 104.637 dat de politie tot en met 30 november 2006 heeft uitgeschreven. Het verschil van 64.176 valt niet te verklaren met het aantal boetes die door zowel politie als justitie zijn ingetrokken (7573). Ook de achterstand van justitie geeft geen inzicht in het verschil (10.500). Het verschil in periode in de gegevens van politie, justitie en het CJIB al evenmin. Zonder tot een eenduidige conclusie te kunnen komen, lijkt het erop dat bij ruim 40% van de boetes voor het niet kun-

nen tonen van een legitimatiebewijs er geen sprake is van een dubbele bekeuring. De persoon in kwestie heeft dus geen strafbaar feit gepleegd, maar kon zijn legitimatiebewijs niet tonen. Betekent dit dat er in ruim 40% van de identiteitscontroles geen sprake is van plegen van een strafbaar feit of overtreding? De cijfers suggereren dit.

Conclusies uit de statistieken en overzichten, die wij van politie en justitie hebben gekregen, zijn moeilijk te trekken. De politie kan zeggen dat zij nooit zomaar op identiteit controleert, maar enige administratie die dat zou kunnen staven is niet aanwezig. De cijfers van het CJIB lijken een andere richting aan te geven. Alleen registratie van elke keer dat de politie burgers om hun identiteitsbewijs vraagt, ongeacht of er een proces verbaal wordt uitgeschreven of niet, kan inzicht geven in de toepassing op straat. Misschien vergroot dat de administratieve last, maar het vergroot ook de toetsbaarheid van de WUID. Alleen als een burger klaagt en de klacht in behandeling wordt genomen kan duidelijk worden of er willekeurig wordt opgetreden, anders niet. Wij krijgen geen inzicht in de dagrapportages van de politie in verband met privacy-overwegingen dus valt er niet na te gaan in hoeverre de politie willekeurig controleert.

De voorbeelden uit deze krant, maar ook de andere verhalen die wij hebben ontvangen, maken duidelijk dat willekeur wel degelijk op de loer ligt. En daar waar willekeur voorkomt staat de deur naar discriminatoir optreden open. <

Veiligheids spiraal

“De regering is van oordeel dat de bestaande beperkte identificatieplichten niet meer toereikend zijn. Daarom moeten deze worden uitgebreid opdat de bestrijding van de criminaliteit en de rechtshandhaving doeltreffender zullen worden”.

Met deze nogal stellige overtuiging opende de Minister van Justitie de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel op de uitgebreide identificatieplicht. Een stelligheid over een aanpak van criminaliteit die ook in belangrijke nota's zoals 'Naar een veiliger samenleving' uit 2004 is terug te vinden. Niet vreemd dat de uitvoering identificatieplicht en de nota 'naar een veiliger samenleving' als twee handen op een buik werken. 'Naar een veiliger samenleving' moest van het kabinet Balkende 2 leiden tot een vermindering van 20 tot 25% van de geregistreerde criminaliteit in 2006. Dit moest vooral bereikt worden door de 'aandacht te richten op de aanpak van de 'notoire' bronnen (harde kern) van overlast en criminaliteit. Het gaat dan met name om de specifieke groepen die in de publieke ruimte veel overlast en criminaliteit veroorzaken: de groep van stelselmatige daders en de risicojongeren'. De aanpak zou uiteindelijk moeten leiden tot 'herwinnen van de publieke ruimte'.

Termen als 'stelselmatige daders' en 'veelplegers' werden door het Openbaar Ministerie netjes in definities gegoten en een nieuwe wet, de Maatregel Inrichting Stelselmatige Daders (ISD-maatregel) maakte het vanaf 2004 mogelijk deze stelselmatige daders voor twee jaar achter slot en grendel te zetten. Het OM heeft drie categorieën samengesteld. Veelplegers, zeer actieve veelplegers en stelselmatige daders. Een veelpleger is iemand met tien proces verbalen (dat kan dus variëren van oversteken door rood licht, wildplassen tot geen identificatiebewijs tonen) in zijn of haar gehele criminele carrière. Een zeer actieve veelpleger heeft deze boetes de afgelopen vijf jaar opgelopen.

De stelselmatige dader tenslotte is een zeer actieve veelpleger die veroordeeld is vanwege een misdrijf en in de afgelopen vijf jaar al voor drie misdrijven onherroepelijk is veroordeeld.

Wie achter deze mooie definities op zoek gaat naar de mensen van vlees bloed vindt uiteindelijk de groep mensen waar de regering op doelt. Langverslaafde junkies en alcoholisten, die al jaren van plaats naar plaats verdreven worden in het kader van de overlastbestrijding. De aanpak van deze groep, het opsluiten van toch al hopeloze mensen, moet de criminaliteit doen dalen met 20 – 25 %! Het is eigenlijk net als met de identificatieplicht. Je zegt dat je iets op wilt lossen, of verbeteren, maar ondertussen sluit je mensen gewoon twee jaar op en dat zonder duidelijke resocialisatie of intensief nazorgprogramma.

Natuurlijk zal de betrokken gebruiker twee jaar lang niet stelen, geen auto's kraken en geen overlast veroorzaken, maar een oplossing voor criminaliteit? Nee, veiligheid creëer je niet door meer controle, door meer opsluiting en langere straffen.

Veiligheid vraagt om investering in mensen, in verbeteren van zorg, in opvang en ondersteuning. In de gevangenis zullen de veelplegers er niet beter van worden, door controle op identiteit zal de maatschappij niet veiliger worden.

Beide maatregelen passen in een wereld waarbij de overheid het beschermen van de veiligheid van de burgers tot hoogste prioriteit heeft verklaard. Elk risico dat we lopen om slacht-

Dat de burger zelf ook als potentiële dader wordt gezien door de overheid, lijkt niemand te deren.

offer te worden moet worden afgedekt, elke mogelijke dader moet geïdentificeerd worden. Identificeren, registreren en profileren om vervolgens in te kunnen grijpen. En dan het liefst hard, want niemand schijnt meer te geloven in resocialisatie. Dat de burger die een potentieel slachtoffer is zelf uiteindelijk ook als potentiële dader wordt gezien door de overheid, lijkt niemand te deren.

AANTAL IDENTITEITSCONTROLES

OMSCHRIJVING	PERIODE	AANTAL
Dubbele boetes I (ID en gewone)	1-1-2005 – 20-11-2006	24.722
Dubbele boetes I (ID en verkeers)	1-1-2005 – 20-11-2006	14.765
Alle dubbele boetes	1-1-2005 – 20-11-2006	39.487
Alle ID boetes	1-1-2005 – 1-1-2007	104.637
ID boetes zonder andere boete	1-1-2005 – 20-11-2006	42.533
Schatting aantal identiteitscontroles*	1-1-2005 – 1-12-2006	37.489

* benadering identiteitscontroles zonder andere overtreding door toepassing periode correctie en foutmarge van gegevens van CJIB, politie en justitie
Bron Centraal Justitieel Incassobureau, politie en justitie

TOP 10 DUBBELE VERKEERSBOETES (ID + verkeers) 2006*

VERKEERSOVERTREDING ***	AANTAL
1 Geen helm dragen (2005 op 2)	1963
2 Fietsen zonder licht** (2005 op plek 1)	1794
3 Geen autogordel om (2005 ook op 3)	1484
4 Door rood licht rijden (2005 ook op 4)	1365
5 Rijden zonder bromfietscertificaat (2005 ook op 5)	972
6 Fietsen zonder licht**	883
7 Fietsen op de rijbaan waar dat niet mag	714
8 Fietsen zonder licht**	639
9 Geen geldig APK bewijs	431
10 Geen rijbewijs	280

* Periode 1 januari 2005 tot 20 november 2006 totaal 14.765
** blijkbaar worden er verschillende feitcodes gehanteerd voor fietsen zonder licht
*** zie www.identificatieplicht.nl voor volledig overzicht
Bron Centraal Justitieel Incassobureau

TOP 10 DUBBELE BOETES (ID + gewone) 2006*

OVERTREDING **	AANTAL
1 Wildplassen (2005 ook op 1)	2615
2 Drugsgebruik (2005 op 3)	2066
3 Valse naam opgeven (2005 op 2)	1884
4 Rijden zonder rijbewijs (2005 ook op 4)	1164
5 Aangebr. fles alcohol bezitten (nw in top 5)	1053
6 Op straat alcohol nuttigen	962
7 In dronken staat het verkeer belemmeren	952
8 Op de openbare weg slapen	886
9 Dronkenschap op de openbare weg	847
10 Bedelen	842

* Periode 1 januari 2005 tot 20 november 2006 in totaal 24.722
** zie www.identificatieplicht.nl voor volledig overzicht
Bron Centraal Justitieel Incassobureau

Redelijkheid of willekeur?

Redelijkheid is het sleutelwoord bij de uitoefening van het werk van de politieagent op het gebied van de identificatieplicht. Voormalig minister van Justitie Donner zei tijdens de behandeling in de vaste Kamercommissie van Justitie: 'Zou er een draagplicht zijn, dan zou de politie redelijkerwijs kunnen zeggen: er was niks aan de hand, maar wij vermoedden dat die persoon geen identiteitsbewijs bij zich had, dus dan is het een redelijke uitvoering van onze taak om dat te controleren.'

Veel mensen hebben de indruk dat zij gecontroleerd worden zonder dat daar een duidelijk reden of aanleiding voor is. De politie mag echter alleen naar je identiteitspapieren vragen als daar aanleiding toe is. In de praktijk is het echter zo dat de politieagent je naar je identiteit kan vragen en dat je als burger daar aan dient te voldoen.

Peter meldt dat hij aangesproken werd door twee politieagenten in burger toen hij op een zondagmiddag in september 2006 foto's stond te maken van een paardenstal in Amsterdam op een sportveldencomplex. Zij vroegen hem naar zijn legitimatie. Volgens de agenten was hij foto's aan het maken van 'een plek die in onderzoek was'. Nu is dat natuurlijk mogelijk, maar hoe kan hij dat weten. Stel: hij zou hebben geweigerd. De gevolgen van een weigering zijn zwaar. Bij weigering zou hij uiteindelijk meegenomen worden voor onderzoek op het bureau. Is er in dit geval dan sprake van willekeur of redelijke taakuitoefening? Wordt Peter gezien als potentiële verdachte van een misdrijf in de paardenstal of wordt hij willekeurig gecontroleerd door twee ijverige beampten. Deze vraag speelt ook in een ander voorbeeld uit de praktijk. Twee mannen zitten op een bankje in een park in Den Haag. Het is in de zomer van 2006, de zon schijnt en de heren genieten van het kleine beetje natuur in de stad. Ze zijn niet heel modieus gekleed, maar hoewel zij beiden geen huis hebben is dat niet meteen aan hen te zien. Tevens drinken ze niet openlijk bier aangezien ze de regels van de stad op hun duimpje kennen. In het park fietsen ook twee agenten op mountainbikes rond en de heren wordt naar hun identiteitsbewijzen gevraagd. Was de bank in onderzoek? Is er een vreselijk misdrijf begaan?

Dan is er Bahri Bulut, een migrant die er duidelijk niet als een uit de klei getrokken Hollander uitziet. Hij zit in de herfst

van 2006 rustig op een bankje in de aankomsthal van Schiphol. Net als duizenden anderen wacht hij daar op een vriend. Hij leest een boek aangezien het vliegtuig vertraging heeft. Bahri Bulut wordt aangesproken door twee mensen van de Koninklijke Marechaussee. Of hij zich wil legitimeren. Was Schiphol in onderzoek? Is er een vreselijk misdrijf begaan? Redelijkheid begint te lijken op willekeur want de ambtenaar heeft in principe altijd gelijk en de ambtenaar bepaalt of het voor zijn of haar werk noodzakelijk is om iemand om zijn identiteit te vragen. Willekeur kan daardoor gaan lijken op discriminatoir optreden.

Ton van der Breggen werkt op een bedrijf in de glastuinbouw waar op 10 januari 2007 ongeveer 12 mensen aan het werk waren. Er vond een 'controle' plaats door de belastingdienst, vreemdelingenpolitie en de arbeidsinspectie. Drie mensen kregen een boete voor het niet kunnen tonen van een legitimatiebewijs. Drie mensen werd niet gevraagd naar hun papieren. De drie die niets werd gevraagd waren blank en de drie die bekeurd werden hadden een kleurtje. Redelijkheid? Willekeur?

Het Intranet van de politie van de regio Limburg-Zuid biedt enig inzicht in de interpretatie van de wet door de politie. Onder het kopje bevoegdheden van de politie staat: 'De speelruimte voor de zelfstandige uitoefening van deze bevoegdheid (identificatieplicht-red.) ligt derhalve ergens tussen redelijk en concreet. Duidelijk is in ieder geval wel dat

De drie die niets werd gevraagd waren blank en de drie die bekeurd werden hadden een kleurtje.

grootschalige controles, primair gericht op het handhaven van de identificatieplicht, mogelijk zijn. Dat is eigenlijk ook wel logisch, aangezien dat juist een van de redenen is geweest de identificatieplicht in te voeren.' Met 'concreet' doelt de schrijver, naar alle waarschijnlijkheid de officier van dienst uit de regio, dat er een concrete aanleiding moet zijn voor de controle. Met redelijkheid wordt bedoeld dat er niet geëist kan worden dat die aanleiding aanwezig is. Onder concrete aanleiding wordt blijkbaar ook de identificatieplicht zelf begrepen. Politieacties zonder concrete aanleiding komen neer op willekeurige controles. Is dit redelijkheid of willekeur?

MARCO OKHUIZEN

wie: R.P.
wat: drugsgebruiker
wanneer: mei 2005
waar: Amsterdam, Noord Holland

het verhaal: Ik bewaar die gele papiertjes (boetes, red.) allemaal en geef ze aan de mensen van de belangenvereniging voor drugsgebruikers (MDHG), zij gaan er mee naar een advocaat om te kijken of ze me kunnen helpen. Ik weet niet wat ik er mee moet doen. In de maand februari (2005) heb ik zoveel boetes gekregen dat ik ze niet meer kon tellen. Op 30 januari een boete voor het door rood licht wandelen (20 euro) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 31 januari een boete voor het slapen op de openbare weg (95 euro), het openlijk gebruiken van drugs (moet voorkomen) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 1 februari een boete voor het voor handen hebben van de middelen om drugs te gebruiken, dit zijn niet de drugs zelf (moet voorkomen) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 2 februari een boete voor het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs in de metro (50 euro). Op 3 februari een boete voor het slapen in de metro (moet voorkomen) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 4 februari een boete voor het voor handen hebben van de middelen om drugs te gebruiken (moet voorkomen) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 10 februari een boete voor het zonder redelijk doel ophouden in de Stopera (45 euro) en het niet kunnen tonen van een identificatiebewijs (50 euro). Op 12 februari een boete voor bedelen. Op 17 februari een boete voor bedelen, en ga zo maar door. Ik kreeg elke keer twee boetes, bijvoorbeeld voor het doelloos rondhangen in de Stopera, het gemeentehuis van Amsterdam, en het niet kunnen tonen van mijn legitimatiebewijs.

wie: Jose van Leeuwen
wat: demonstrant
wanneer: november 2005
waar: Den Haag, Zuid-Holland

het verhaal: Er was een spoeddebat over de nazorg van de slachtoffers van de brand in het cellencomplex op Schiphol. Wij demonstreerden met zeven mensen. Op onze spandoeken stond te lezen 'vluchtelingen vrij' en 'stop opsluiting van vluchtelingen'. Eerst kwam de beveiliging van de Tweede Kamer polshoogte nemen. Deze belde meteen de politie. Een van de demonstranten ging nog bij de portier van de Tweede Kamer vragen of Marijke Vos, toenmalig woordvoester voor Groenlinks, elf witte rozen in ontvangst kon nemen. Toen de politie arriveerde werd ons het demonstreren onmogelijk gemaakt. Eerst werd om onze vergunning gevraagd en vervolgens dienden alle demonstranten hun identiteitsbewijzen te tonen. Drie demonstranten zijn uiteindelijk gearresteerd omdat zij geen gevolg gaven aan de bevelen van de politie.

Ausweiß bitte

De legitimatieplicht is in Nederland nooit populair geweest. Eigenlijk is dat niet zo vreemd, want dankzij die legitimatieplicht kon de Duitse bezetter in de Tweede Wereldoorlog honderdduizend joden selecteren, deporteren en in concentratiekampen vernietigen. Het in 1936 door de Nederlandse ambtenaar Jacobus Lambertus Lentz opgezette bevolkingsregister stond aan de basis van het systeem van persoonsbewijzen dat de Duitsers invoerden. Lentz hielp ook tijdens de oorlog actief mee. Volgens dr. Loe de Jong, de geschiedschrijver van de Tweede Wereldoorlog, maakte Lentz vervolgens ‘een nauwelijks goed na te maken persoonsbewijs dat onzes inziens de bezetter en speciaal de Sicherheitsdienst een groter dienst heeft bewezen dan welke Nederlander ook’.

De legitimatieplicht was hierdoor lange tijd een groot taboe, tenminste als het over Nederlanders ging. Vreemdelingen dienden zich volgens de vreemdelingenwet wel te kunnen legitimeren. Tot de zeventiger jaren werd er weinig gecontroleerd, maar halverwege de zeventiger jaren werd de legitimatieplicht plotseling gebruikt om het toezicht op vreemdelingen te verscherpen. Ook wilde de regering in de tachtiger jaren een soort van pasjeswet invoeren. Vreemdelingen zouden zich moeten legitimeren bij elk contact met de overheid. Fel protest voorkwam invoering van deze wet. Veel mensen vreesden racistisch optreden aan het loket.

Ondertussen gingen er steeds meer stemmen op om een (beperkte) legitimatieplicht in te voeren. In 1987 liet minister van Justitie Korthals Altes een onderzoek doen naar de bijdrage die een legitimatieplicht kon leveren aan de effectiviteit van de bestrijding van fraude en criminaliteit. Op de achtergrond speelden ondertussen de onderhandelingen over de Europese eenwording (onder andere het Verdrag van Schengen) waarbij de grenscontrole zou worden opgeheven. Toezicht en controle, vooral op vreemdelingen, zou in het land zelf geïntensiveerd moeten worden.

Voor dat toezicht ontwierp de door de regering ingestelde Commissie Zeevalking alsnog een soort pasjeswet, die uiteindelijk leidde tot een uitbreiding van de legitimatieplicht. De Koppelingswet (in 1998 ingevoerd) werd ingezet om illegale vreemdelingen uit te sluiten van overheidsvoorzieningen, maar dat kon slechts door bij elk contact met de overheid om een legitimatiebewijs te vragen.

Ook op andere terreinen probeerde de overheid een legitimatieplicht door te voeren. De regering kwam met een wetsvoorstel om anonieme verdachten langer vast te zetten, hoofdzakelijk om achter de identiteit van de zwartrijders in het openbaar vervoer te komen. In 1991 publiceerde minister van Justitie Hirsch Balin het wetsvoorstel voor de beperkte identificatieplicht.

Het was een beperkte identificatieplicht, want binnen de coalitie van PvdA, D’66 en CDA bestond geen overeenstemming over een algehele identificatieplicht. PvdA en D’66 waren bang dat een algemene plicht alleen maar zou leiden tot con-

trole op de plicht an sich, en dat was niet de bedoeling vonden destijds.

Ook in dit voorstel was nog steeds de controle op vreemdelingen een belangrijk motief om de identificatieplicht uit te breiden. Voortaan moest iedereen op het werk een legitimatiebewijs kunnen tonen. De Arbeidsinspectie kreeg meer controlerende bevoegdheden. Ook regelde het voorstel dat iedereen in het kader van vreemdelingentoezicht in Nederland een legitimatiebewijs bij zich moest dragen. Deze ver-

Honderden mensen weigerden een kopie van hun identificatiebewijs in te leveren bij hun werkgever.

plichting gold al voor vreemdelingen, maar nu dus ook voor Nederlanders. De gedachte achter deze uitbreiding was dat de politie meer kon gaan controleren. De twee laatste verplichtingen uit deze wet betroffen een identificatieplicht bij het bezoek van voetbalwedstrijden ter bestrijding van voetbalvandalisme en eenzelfde plicht in het openbaar vervoer voor diegenen die geen kaartje hebben.

Er was veel weerstand in 1994 tegen de beperkte identificatieplicht. Het Autonoom Centrum te Amsterdam organiseerde een campagne. Honderden mensen weigerden een kopie van hun identificatiebewijs in te leveren bij hun werkgever. Pas onder druk van een grote boete, mensen moesten 60% belasting gaan betalen, gingen veel mensen overstag.

Daarna bleef het lang stil, maar na de aanslagen van 11 september 2001 laaide het debat weer op. Eerst nog alleen over uitbreiding van identificatieplicht bij dreiging van een aanslag, maar al rap was er een meerderheid voor de algehele identificatieplicht.

Ravage na de aanslag op het bevolkingsregister in Amsterdam in 1943.

COLLECTIE VERZETS-MUSEUM

Tonen of dragen?

MIRANDA BIRNEY

Tijdens de behandeling van de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht zei voormalig Minister Donner van Justitie over het identiteitsbewijs: 'Of het gedragen wordt, interesseert mij niet'.

En opmerkelijke uitspraak voor een minister die continu benadrukte dat het dragen van een paspoort Nederland een stuk veiliger zou maken en bovendien de politie beter zou doen functioneren. Even voor de goede orde vermelden wij hier de letterlijke tekst van de wet. Hoofdstuk II van de uitgebreide identificatieplicht betreft de toonplicht. De tekst luidt: 'Een ieder die de leeftijd van veertien jaar heeft bereikt, is verplicht op de eerste vordering van een ambtenaar als bedoeld in artikel 8a Politiewet 1993, een identiteitsbewijs als bedoeld in artikel 1 ter inzage aan te bieden.' De minister vertelde de vaste Kamercommissie van Justitie van de Tweede Kamer dat de wet echter; '... geen algemene identificatieplicht is in die zin dat het dragen van een identiteitsbewijs op zichzelf een verplichting wordt, want dan zal het niet-dragen op zichzelf een strafbaar feit zijn en zal het

vermoeden dat iemand de kaart niet bij zich zal hebben op zichzelf voor de politie al een redelijke grond zijn om er om te gaan vragen.'

Je hoeft dus je legitimatiebewijs niet bij je te hebben en dat is niet strafbaar. Alleen als het noodzakelijk is voor de redelijke uitoefening van het werk van de beambte, het controleren en aanhouden van mensen, mag er naar iemands papieren worden gevraagd. Maar: wat is redelijk en wat is de uitvoering van iemands werk? Silvia Rottenberg vertelde dat zij 's nachts om 12 uur een straatje in ging waar fietsen verboden is. Zij was aan het afstappen, maar de fiets rolde langzaam voort. Twee agenten doken op uit het duister en hielden haar aan. Ze zou hebben gefietst. Zij ontkent dit. De agenten waren blijkbaar niet overtuigd van hun eigen verhaal en beschuldigden haar van het rijden zonder licht. Opnieuw zei zij dat daar geen sprake van was. De agenten waren allang niet meer geïnteresseerd en vroegen om haar papieren. Zij vroeg waarom zij zich moest legitimeren: 'Waar heb ik mij schuldig aan gemaakt'. Als zij blijft weigeren moet zij mee naar bureau. Is dit een redelijke uitoefening van het werk van de betreffende beambten?

De minister verdedigde in het parlement de redelijke taakuitvoering door te zeggen dat de politiefunctaris altijd gelijk heeft. Donner: '... , dan betekent dit dat onmiddellijk op straat al de discussie wordt gevoerd over terecht of niet terecht. Uitgangspunt is de rechtmatige vordering.' Met andere woorden: Als slachtoffer van de wet dien je maar te klagen en te procederen aangezien de politiefunctaris altijd gelijk heeft. Dit komt neer op preventief strafrecht. Mocht je niet de middelen en kennis hebben om in de pen te kruipen dan loop je tegen een boete van 50 euro aan of je wordt meegenomen naar het politiebureau.

Dit ligt echter allemaal aan jezelf. Eerste Kamerlid voor de pvda en jurist Mies Westerveld toetst de uitvoeringspraktijk van de wet aan haar eigen ervaringen en komt tot een simplistische conclusie. Zo stond er 12 mei 2006 in de Volks-

Waar heb ik mij schuldig aan gemaakt.

krant: '... Mies Westerveld, die vóór de nieuwe wet stemde en hem nog altijd goed vindt functioneren, ontmoette slechts een vriendelijke Amsterdamse agent die het haar niet kwalijk nam toen ze haar ID-bewijs thuis had laten liggen.' Westerveld concludeert blijkbaar op basis van haar ervaring dat als je een boete krijgt voor het niet kunnen of willen tonen van je identiteitspapieren is het gewoon je eigen schuld is. Want: '...waarschijnlijk ligt het er ook aan hoe je je dan opstelt, als burger,' zegt zij. Je kunt je papieren gerust thuis laten. Doe gewoon als mevrouw Westerveld. Een beetje schaaachtig giechelen en zeggen 'eh sorry meneer agentje, ik ben het vergeten.' Een goed voorkomen en een knipoog doen de rest en je kunt verder fietsen.

wie: J. S.
wat: 'hangjongere'
wanneer: augustus 2006
waar: Apeldoorn, Gelderland

het verhaal: Ik had honger op een maandagavond in augustus en kuierde rond 23.00 uur naar de snackbar bij het winkelcentrum. Ik kocht een kroketje en ging buiten op de stoep van de snackbar staan wachten op mijn bestelling. We stonden met een aantal jongens daar te wachten, duikt er plots een agent op. **De beambte vroeg om onze identiteitspapieren terwijl daar geen reden voor was. Ik had mijn paspoort thuis laten liggen, 100 meter verderop.** Ik vroeg nog of ik het kon halen, maar nee ik kreeg een boete.

wie: M.B.
wat: 'bijrijder'
wanneer: september 2006
waar: Sliedrecht, Zuid Holland

het verhaal: Ik reed met mijn broer en een vriend in de auto naar huis. Het was 's avonds laat en we passeerden een politieauto. De politieauto kwam ons achterna en sommeerde ons te stoppen. De agent die bij de auto kwam controleerde mijn autopapieren. Er was niets aan de hand, mijn autopapieren waren in orde, ik reed niet te hard en had geen openstaande boetes. **Toen de agent mijn papieren teruggaf vroeg hij naar de identiteitspapieren van mijn "bijrijder", mijn broer.** Ik vond dit vreemd en vroeg om uitleg. Ik kreeg van meneer de agent te horen dat ik me er niet mee moest bemoeien. De agent zei dat volgens de nieuwe wet iedereen verplicht is zich te legitimeren. Ik vroeg of er sprake was van verdachten, een verdachte situatie of getuigen. Toen ik daarop geen antwoord kreeg, vroeg ik aan de beambte of ik zijn legitimatiebewijs kon zien dat hij bij zich hoort te dragen en op verzoek moet tonen, zoals staat omschreven in de ambtsinstructie artikel 2. De politieagent vond mij heel erg bijdehand en stond op het punt te ontploffen. Ik toonde toen mijn identiteitskaart van de opsporingsdienst waar ik werk en heb de agent om zijn dienstnummer gevraagd om de volgende dag mijn beklag te doen bij zijn chef. Als ik mijn identiteitskaart niet had laten zien was ik waarschijnlijk tegen een boete aangelopen. De agent had zich waarschijnlijk mooi ingedekt, iets dat in het vakjargon ambtselastiek heet. Toen ik de volgende dag zijn chef belde kreeg ik eerst te horen dat de agent correct had gehandeld, vervolgens dat ik me zou ophouden op een industrieterrein (iets dat niet waar was) en ten slotte gaf de chef mij toch gelijk toen ik meldde dat ik een opsporingsambtenaar ben. Er is puur op uiterlijk gecontroleerd. Drie mensen met een buitenlands voorkomen in een auto en meteen wordt niet alleen de chauffeur maar ook de passagiers gecontroleerd. Ik vind het allemaal erg vreemd.

MARCO OKHUIZEN

Identificatieplicht in Groot Brittannië, Frankrijk en België versterkt racisme

Nederland is niet het enige land waar de discussie over de invoering van de identificatieplicht na 11-9 oplaaide. In Groot Brittannië werd in 2002 voorgesteld om een algemene identificatieplicht in te voeren. België en Frankrijk kennen al veel langer een algehele legitimatieplicht. Opvallend in deze landen is het racistische politie-optreden bij de uitvoering van de legitimatieplicht en aanverwante controles, zoals het in Groot Brittannië toegepaste "Stop and Search".

In Engeland loopt het debat over de invoering van de legitimatieplicht net als in Nederland sinds de aanslagen van 11-9. Engeland kende sinds de vijftiger jaren geen algemene identificatieplicht meer. De regering wilde invoering van een verplichte identiteitskaart met onder meer een vingerafdruk, een iris-scan en een chip met gegevens die vergeleken

kunnen worden met een databank van de politie. Fel protest van onder andere Privacy International en Liberty leidde tot flinke debatten, maar het voorstel ligt vrijwel ongewijzigd ter goedkeuring in het parlement.

Engelse burgerrechtengroepen vrezen dat de identiteitscontroles vooral zullen worden gebruikt tegen gekleurde mensen in Groot Brittannië. Hun vrees is gebaseerd op ervaringen die gekleurde mensen hebben met de uitvoering van de zogenaamde 'Stop & Search' controles. Dit is een soort van preventieve fouilleercontrole die de Engelse politie kan uitvoeren op zoek naar drugs, wapens, gestolen goederen, bewijsmateriaal in het kader van terrorismebestrijding of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf. Een onderzoek uit 2004, verricht door de Metropolitan Police Authority, toonde aan dat zwarte mensen 8 keer zoveel en Aziatische mensen 5 keer zoveel kans liepen om tegengehouden en gefouilleerd

te worden als witte mensen. Het onderzoek naar de 'Stop & Search' controles bevestigde dat er bij de Londense politie al lange tijd sprake is van 'institutioneel racisme'.

Racisme bij de uitvoering van 'algemene' controles is niet alleen in Groot Brittannië een struikelblok. Ook in België en Frankrijk gaat de politie regelmatig over de schreef. Hoe schokkend dit is ervoer NOS Journaal presentator Filip Freeriks ooit toen hij een Franse politieschool bezocht. In een weblog voor de Volkskrant schreef hij hierover: "Ik schrok van de vooroordelen en zelfs het openlijke racisme dat bleek uit de vragen en opmerkingen van die aspirant-agenten die in Frankrijk de fraaie titel dragen van "gardien de la paix", bewaarder van de vrede. Was het maar waar, de goeden niet te na gesproken. Kennelijk wordt er in die kringen gezworen bij de identiteitscontrole. Je ziet het vaak: groepjes politiemannen die bij voorkeur alles wat gekleurd is controleren. Gekleurd is kennelijk verdacht. Voor veel jonge mensen van herkenbaar buitenlandse afkomst is het om gek van te worden. Vaak worden ze meerdere malen per dag gecontroleerd. Op een wijze die niets met Franse hoffelijkheid te maken heeft. Identiteitscontrole als politiepesterij bij uitstek".

De Commissie Citoyen – Police – Justice constateerde in haar activiteitenverslag dat het geweld van de Franse politie zich voor het grootste deel richt tegen gekleurde mensen. De identificatieplicht voor vreemdelingen bestaat al sinds de Tweede Wereldoorlog, maar in 1993 introduceerde Frankrijk een algehele identificatieplicht. Iedereen moet zich vanaf dat moment overal, ongeacht het gedrag van de persoon in kwestie kunnen legitimeren. De Fransen hebben een gratis identiteitskaart gekregen, die is voorzien van een pasfoto en een nummer. Dat nummer is weer gekoppeld aan een dossier waarin ook een vingerafdruk is opgenomen.

België kent een algemene identificatieplicht voor iedereen boven de 12 jaar. Elke Belg heeft een (sinds 2006 elektronische) identiteitskaart die altijd op zak gedragen moet worden. Buitenlanders die in België wonen moeten ook een identiteitsbe-

wijs kunnen overleggen. Dit kan al naar gelang van het geval zijn: een (internationaal) paspoort, een arbeidskaart of een (voorlopige) verblijfsvergunning. Op verzoek van de politie moet deze kaart getoond worden.

Ook de Belgische politie staat bekend om haar racistische inslag bij het uitvoeren van haar taken. Het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding meldde in zijn jaarverslag over 2005 dat 'in het kader van de categorie 'ordediensten' 46% van de klachten te maken heeft met een slechte behandeling of pesterijen. Zeventien procent van de incidenten deed zich voor tijdens een identiteitscontrole".

De legitimatieplicht is er in deze landen de oorzaak van dat gekleurde mensen constant op hun hoede zijn voor de politie.

Het onderzoek naar de 'Stop & Search' controles bevestigde dat er bij de Londense politie al lange tijd sprake is van 'institutioneel racisme'.

Een onderzoek naar het gebruik van etnische profielen door het Open Justice Initiative van dit jaar laat zien dat ook de politiediensten uit landen als Spanje, Hongarije en Bulgarije racistisch optreden tegenover minderheden. In deze landen worden Roma en Sinti veel vaker gecontroleerd dan anderen.

In Nederland zijn er geen aanwijzingen dat de identificatieplicht racistisch wordt uitgevoerd. Een aantal verhalen dat ons bereikte duidde wel op een selectieve toepassing van de identificatieplicht. Zo worden hangjongeren met Marokkaans uiterlijk eerder gecontroleerd dan hangjongeren met een blank uiterlijk. De Anne Frank Stichting maakte zich in haar Zevende Monitor Racisme & Extremisme zorgen over vormen van ethnic profiling, waarbij de politie mensen selecteert op basis van ras. De Anne Frank Stichting is groot voorstander van een effectiviteitstoets en uitgebreide mogelijkheid tot controle. Selectie puur en alleen op basis van ras zou niet toegepast mogen worden.

KATJA VERCOUTEREN

MIRANDA BIRNEY

Toekomst van de bewakingsstaat

De identificatieplicht zou binnenkort wel eens opgeheven kunnen worden. Als middel om te controleren wie je bent heeft je paspoort of id-bewijs binnenkort geen waarde meer. Met andere, veel geavanceerde technieken zal de overheid je bewegingen van uur tot uur kunnen controleren.

Neem bijvoorbeeld de geweldig handige ov-chipcard, die we binnenkort allemaal moeten gebruiken als we met het openbaar vervoer willen reizen. Natuurlijk erg makkelijk, maar de overheid kan nu wel precies bijhouden waar we allemaal naartoe reizen.

Met de auto gebeurt over niet al te lange tijd precies hetzelfde. In het kader van het rekening rijden zullen we een 'black box' ingebouwd krijgen die precies bij gaat houden hoeveel kilometers we waar afleggen. Een handig middel om files te bestrijden, maar ook voor de controlerende overheid.

De overheid wil steeds meer van ons weten. Agenten controleren met 'catch kens' langs de kant van de weg of een automobilist in de politiebesteden voorkomt, ze lopen met handcomputers door de wijk, ze kijken mee met camera's in steeds meer steden, ze fouilleren preventief in zogenaamd gevaarlijke gebieden, en last but not least, Nederland is nog steeds kampioen af luisteren.

De wetgeving maakt het ook steeds makkelijker om informatie over personen op te slaan. Was het eerst nog redelijk beperkt tot mensen die verdacht werden van een strafbaar feit, tegenwoordig verdwijnen meer en meer gegevens van niet-verdachte personen in de databestanden van de politie.

Vervolgens wordt het ook eenvoudiger deze gegevens te kop-

pelen aan bestanden van andere diensten. Het binnenkort in te voeren Burger Service Nummer staat hiervoor garant. Door middel van 'datamining' wil de overheid dan ook preventiever gaan optreden. Bij datamining worden zoveel mogelijk databestanden gekoppeld en doorzocht. De politie heeft het over 'een digitale slotgracht' om grote steden/Nederland heen. Risicofactoren bepalen vervolgens of je gecontroleerd wordt. Aan de hand van profielen zal bepaald worden of je gecontroleerd gaat worden.

Vanaf 2007 is het raster nog verder verfijnd. Van elk kind dat vanaf nu in Nederland geboren wordt, zal een elektronisch kinddossier worden aangelegd. Ontsnappen is niet mogelijk, alle gegevens liggen voor de eeuwigheid vast.

De controlesystemen worden ook steeds verfijnder. Camerasystemen registreren niet langer beelden, maar ook geluid. Er wordt ook hard gesleuteld aan software waarmee 'verdachte bewegingen' kunnen worden geselecteerd door slimme camera's, slimme toegangspoorten, slimme controle. De definitieve verfijning van controle wordt mogelijk met de snel in opkomst zijnde techniek van RFID-chips. Een soort streepjescode in een miniatuur radiozendertje waardoor het volgen en herkennen van een product wordt vergemakkelijkt. Het is ingevoerd in het kader van logistieke en commerciële activiteiten, maar leent zich uitermate goed voor massale monitoring van producten en mensen. RFID-chips zullen over niet al te lange tijd op of in alle producten geplaatst worden ter vervanging van de streepjescodes. Met een radiosignaal kunnen de RFID tags afgelezen worden. In de toekomst zullen niet alleen producten met RFID getagd worden, maar ook allerlei pasjes (zoals de ov-chipcard!), bagage, en uiteindelijk mensen zelf.

De technische infrastructuur wordt dus steeds verfijnder en

de wetgeving steeds ruimer. Controles zijn niet alleen gericht op 'verdachten' of verdachte situaties, uitwisseling van informatie wordt eenvoudiger, gegevens mogen langer bewaard worden en datamining wordt mogelijk.

De bewakingsstaat zal binnen een tiental jaar klaar zijn, de gevolgen worden pas later zichtbaar. Controle zal in toenemende mate bepalen wie uitgesloten wordt van bepaalde onderdelen van de maatschappij. Teveel negatieve kenmerken? Resultaat controle en achterstelling. Veel positieve kenmerken: geen controle en voorkeursbehandeling. De feiten uit je verleden bepalen dan voor 100% de mogelijkheden van je toekomst.

Regel is regel. Een computer, een camera, een RFID-chip onderhandelt niet. Ze worden afgesteld op een bepaalde marge, op bepaald gedrag en daarbinnen zal je je moeten begeven. Techniek neemt de rol van buurtregisseurs en wijkagenten over. Elke afwijking wordt voor eeuwig vastgelegd.

Bovendien neemt het zicht op je eigen identiteit af. Het aantal registraties, de koppeling en de datamining zorgen ervoor dat het zicht op de registraties verdwijnt. Toenemende uit-

Je digitale persoonlijkheid wordt belangrijker dan je fysieke.

wisseling met particuliere partners verergert dit alleen maar. De risico's van foute registratie nemen toe en hebben ernstige consequenties. Je digitale persoonlijkheid wordt belangrijker dan je fysieke.

Maar ik heb toch niets te verbergen roep je dan? Natuurlijk niet, maar draai het eens om en vraag je af of je alles, maar ook daadwerkelijk alles wilt vrijgeven? Is de overheid tot in de eeuwigheid te vertrouwen? Zorgt een foutje in het verleden tot problemen in de toekomst? Zijn je chat-sessies van nu bepalend voor je sollicitatie van morgen. Bij welk groep hoor jij, en wie bepaalt wat er met je gebeurt?

wie: Joris
 wat: voetbalsupporter
 wanneer: september 2006
 waar: Arnhem, Gelderland

het verhaal: Ik ben voetbalsupporter. Ik ben fan van NAC en ik reisde met vrienden naar de wedstrijd Vitesse – NAC die wordt gezien als een categorie A wedstrijd, de lichtste risicocategorie. Bezoekende supporters kunnen dan op eigen gelegenheid, zonder uitkaart-regeling, gezellig hun club in een uitwedstrijd aanmoedigen. Het verplichte groepsvervoer gold niet voor deze wedstrijd. Wij zaten voor de wedstrijd op een terras op het Jansplein in Arnhem een biertje te drinken. De sfeer was rustig en gezellig. Niemand was in clubkleuren gekleed of liet op een andere manier blijken dat hij NAC-supporter was. Rond 18:00 uur, 2 uur voor het begin van de wedstrijd, kwam een auto van de politie het plein op rijden. Er werd iets omgeroepen over bussen die klaar stonden, maar dat was nauwelijks te verstaan. Een groep supporters was van plan om zelf naar het stadion te lopen, aangezien de wedstrijd combivrij was. Bij een combivrije wedstrijd hoeven de supporters geen gebruik te maken van het verplichte vervoer naar het stadion van de thuisploeg. Die groep is tegengehouden en door de politie met harde hand naar de bus gestuurd. Iemand heeft toen een bierglas naar een agent gegooid en is meteen gearresteerd. Politieagenten dwongen iedereen die op de terrassen zat naar de bussen te gaan, ook mensen die niet naar de wedstrijd zouden gaan. Alles gebeurde onder het motto 'eerst slaan dan vragen'. Bij het stadion moest iedereen na het verlaten van de bus zich legitimeren. **Daarnaast werd iedereen op de foto gezet met zijn identiteitsbewijs naast zijn gezicht.** Drie mensen werden gearresteerd omdat ze geen identiteitspapieren bij zich hadden.

wie: Henk Keller
 wat: recreant
 wanneer: juli 2005
 waar: recreatiegebied Spaarnwoude, Noord Holland

het verhaal: Ik ging zwemmen bij een ligweide in recreatiegebied Spaarnwoude. Na het zwemmen liep ik over een bosspad terug naar mijn fiets. De veldpolitie van Amsterdam-Amstelland hield mij aan omdat ik me op verboden terrein zou bevinden. Ik zei dat ik geen enkel bord of hek was tegengekomen dat dit duidelijk maakte. De politieagenten gingen daar niet op in en ik kreeg een boete. Omdat ik in overtreding was vroegen de agenten mij om mijn identiteitspapieren. Ik had die in mijn fietstas laten zitten omdat ik was gaan zwemmen. Mijn fiets stond op 20 meter afstand van de plaats waar ik werd aangehouden. **Ik zei tegen de agenten dat mijn identiteitspapieren daar lagen, maar zij maakten mij duidelijk dat ik ze bij mij moest hebben.** Ik kreeg naast de boete voor het me begeven op verboden terrein ook een boete voor het niet bij mij dragen van mijn identiteitspapieren.

Az undercover

Ik heet Lot Moerdijk. Ik ben zeventien. Ik zit op 6 vwo, volgende week beginnen mijn eindexamens. De laatste nachten slaap ik slecht. Niet van de zenuwen. Niet van de zenuwen voor dat examen, bedoel ik, want dat is een fluitje van een cent. Ik word om half vijf wakker, nu al nachten achter elkaar, alsof er precies om die tijd een sirene begint te loeien in mijn hoofd. Vanmorgen ook weer. Er raasde een politieauto de straat in, drie of vier mannen sprongen eruit, renden bij v&d naar binnen, duwden mij bij de kassa omver, riepen bevelen door elkaar. De geluiden en de beelden raakten in het honderd. De politiemannen schrokken op, keken verdoemd om zich heen, alsof zij wakker werden. Toen stapten ze uit mijn droomhoofd. Ik weet niet precies wat die droom betekent. Ze zoeken Kaz. Ik maak me ongerust om Kaz. Maar ze hoeven helemaal niet zo moeilijk te doen. Kaz is thuis. Als ze bij hem thuis aanbellen, doet zijn vader of zijn moeder gewoon open. Goedemorgen, heren. Wat kan ik voor u doen? Vervelend is het wel, na half vijf kan ik niet meer slapen. Misschien toch van de zenuwen. Vanmorgen ben ik om vijf uur opgestaan. Het was nog donker buiten. De krant was er nog niet. Toen ben ik dit stukje gaan schrijven. Voor de psychiater, zal ik maar zeggen. Maar de psychiater ben ik zelf. Biecht op, jongedame! Kaz is mijn vriendje. Eigenlijk heet hij niet Kaz maar Aziz. Mijn vader heet Cas. Aziz noemt zich Kaz als hij incognito wil zijn. Als hij op onderzoek uit is. Dan speelt hij een dubbelrol: proefpersoon en waarnemer tegelijk. Hij is dol op detectives. Hij is zijn onderzoek begonnen aan de telefoon. Je moet je carrière stapsgewijs opbouwen, vond hij. Niet meteen met het moeilijkste werk beginnen. Ik zat erbij toen hij voor het eerste belde. Met de afdeling personeelszaken van een internationaal medisch concern dat pas afgestudeerde chemici zocht, communicatieve vaardigheden waren van groot belang, moest in teamverband kunnen opereren en bereid zijn tot stages in het buitenland. Aziz is geboren in Kaboel. Tien jaar geleden, hij was net acht, is hij met het hele gezin, zijn vader, moeder en twee

zussen, verstoep in de dubbele wand van een vrachtauto het land uit gevlucht. Eerst naar Moskou, twee weken later naar Nederland. Over die reis wil hij me niets vertellen. Ik schoot in de lach toen hij zich aan de telefoon voorstelde. U spreekt met Cas Moerdijk, zei hij met een stalen gezicht. Dat had hij me niet tevoren verteld. Beleefd maar zelfverzekerd beantwoordde hij alle vragen die hem gesteld werden. De dame aan de andere kant van de lijn had niets in de gaten. Aziz spreekt vlekkeloos Nederlands. Ze maakten een afspraak voor een gesprek, een week later. Ik wilde weten waarom hij de naam van mijn vader gebruikte. Maar dat was helemaal niet zo, hij gebruikte de naam van mijn vader niet, hij heette Kaz met een k vooraan en een z achteraan. De beginletters van kleine Aziz. En de naam van een blueszanger uit een grijs verleden. Kaz Lux. Of ik die niet kende. Nee dus. Natuurlijk was hij niet van plan op sollicitatiebezoek te

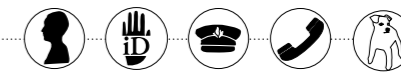
Dan speelt hij een dubbelrol: proefpersoon en waarnemer tegelijk.

gaan. Az zit bij mij in de klas. Scheikunde heeft hij niet eens in zijn pakket. Hij wil journalist worden. Maar straks, zei hij, gaat het experiment zijn moeilijkste fase in. Dan bel ik nog eens, met Afghaans accent en onder mijn echte naam. We werkten een half uur aan een wiskundeopgave. Daarna een examentekst Engels, een eitje. Toen belde hij weer. Met Abdel-Aziz Raffiqi spreekt u. Ja mevrouw, zeker mevrouw. Nee? Jammer mevrouw. Het moeilijke werk kwam later. Kleine Az op pad in grotensenland. Op zoek naar een baantje. Laat op de avond naar *Fenix*, waar je je moet legitimeren bij de poort. Az op oorlogspad: met een verzonden klacht over bedreiging naar het politiebureau. Verveelde gezichten. Al voorzien ja. Vandaag niet. Er kan echt niemand meer bij. Altijd zulke lange tenen, jullie. Op een dag schakelde hij mij in, als medewerker van zijn de-

tectivebureau in oprichting. Mijn eerste klus: met een smoes in het elektronische zenuwcentrum van v&d binnendringen. Beetje in paniek, portemonnee verloren met pasjes en papieren, zoiets. Intussen de stand en het bereik van de bewakingscamera's in de hoek bij de horloges bestuderen. Een dag later stond Kaz die horloges uitvoerig te bekijken, met zijn gezicht richting bewakingscamera twee meter bij hem vandaan. Hij pakte een horloge in zijn handen, bekeek het van alle kanten en legde het terug. En nog eens, wel vier of vijf keer. Toen liep hij een rondje om de vitrineblokken, weifelend. Hij keek om zich heen, pakte weer een horloge, maar nu met de rug naar de camera. Even later liep hij weg, eerst nog een omtrekkende beweging over de hele verdieping, toen richting draaideur aan de markt. Daar werd hij in zijn kraag gegrepen door een veiligheidsmedewerker. Of hij maar even wilde meekomen.

In het kamertje van de bewaking zat een vrouw achter een batterij monitoren. Ze grinnikte naar Kaz. De man keerde de zakken van Kaz binnenstebuiten. Niets. Toen werd hij gefouilleerd. Nog steeds niets. Nog eens overal betast, de veiligheidsman snoof van opwindend en ergernis. De beelden, snauwde hij tegen de vrouw. Kaz zag zichzelf op de rug, geheel volgens plan. Je kon onmogelijk zien of hij dat horloge teruglegde of niet. Hij had het teruggelegd. De man geloofde het niet. Ik heb het toch echt teruggelegd, zei Kaz. Te duur. En eigenlijk ook niet nodig. Ik weet ook zo wel hoe laat het is. Die nacht werd ik voor het eerst om half vijf wakker. Sirenes, Kaz slenterend door v&d, mannen met handboeien. Had ik hem moeten tegenhouden? Ik maak me zorgen. Hij wil als onderzoeksjournalist vooral *undercover* gaan werken. Later. Misschien moet ik hem dat uit zijn hoofd praten. Eerst maar eens examen doen. Kleine Az, stoere Az. Lieve, lieve Az.

Cyrille Offermans

wie: E.F.
wat: feestganger
wanneer: oktober 2006
waar: Amsterdam, Noord Holland

het verhaal: Ik was uitgegaan in Amsterdam en bij het verlaten van het café bleek mijn jas verdwenen te zijn. Om 3 uur 's nachts stond ik op straat zonder jas en sleutels van mijn fiets en huis. Ik wist niet wat ik moest doen en aangezien ik nodig moest plassen heb ik in de Amstel geplast. Terstond stopte er een motoragent die mij bekeurde voor wildplassen. Ik vertelde het verhaal van mijn gestolen jas en dat ik niet wist hoe ik mijn huis moest binnenkomen. De agent was daar niet in geïnteresseerd en schreef een boete uit voor wildplassen. Ik toonde mijn visitekaartje en gaf mijn geboortedatum op, maar doordat ik een opmerking maakte over zijn gevoelloosheid werd ik gearresteerd. Hij zei dat hij zich niet liet behandelen als een snotjongen. Ik werd meegenomen naar bureau waar ik opnieuw mijn verhaal over mijn gestolen jas, fiets- en huissleutels vertelde, zonder respons. Al vrij snel waren ze op het bureau achter mijn volledige gegevens gekomen. Voornamen, achternaam, geboortedatum en adresgegevens, alles precies zoals ik verteld had. Ze wilden me echter niet laten gaan. Om 4.00 uur 's nachts moest ik iemand vragen mijn legitimatiebewijs thuis op te halen. Een bizarre vraag aangezien ik zelf mijn sleutels kwijt was en de enigen die een reservesleutel hadden waren mijn bureaus, die ik liever liet slapen aangezien zij de volgende dag weer vroeg op moesten. **Ik werd opgesloten in een cel en om 7 uur vroeg ik of ik kon gaan, maar de dienstdoende agent zei me dat ze me pas zouden laten gaan als iemand met mijn legitimatiebewijs zou langskomen.** Om 8 uur heb ik iemand gebeld om mijn papieren thuis op te halen en langs te komen brengen.

wie: B. M.
wat: scholier
wanneer: september 2006
waar: Rotterdam, Zuid Holland

het verhaal: Op weg naar huis stond ik vaak op vrienden te wachten bij de ingang van de Heinenoordtunnel. We fietsten dan samen naar huis. **Toen ik daar een keer 's middags stond te wachten blokkeerden plotseling twee politiebussen de ingang van het fietspad.** Twee agenten stapten uit en liepen naar ons toe. Er stond ondertussen een grote groep scholieren te wachten. De agenten zeiden dat iedereen zich diende te legitimeren. Ik vroeg waarom ik mijn legitimatiebewijs moest tonen. Het antwoord was dat de politie wilde weten wie er op die plek stonden zodat zij bij eventuele incidenten deze mensen zouden kunnen bereiken. Onder protest heb ik toen mijn identiteitskaart getoond.

THOMAS SCHUIJPER

Mag ik uw papieren even zien?

Wat doe je als een politieagent of een buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) om je legitimatiebewijs vraagt? Als het zonneklaar is dat je een strafbaar feit hebt begaan, je komt bijvoorbeeld een bank uitgelopen met een bivakmuts op en een zak geld in je handen, is een discussie over de rechtmatigheid van de vraag naar je legitimatie door een agent niet op zijn plaats. Hooguit kun je een principieel standpunt innemen, maar of je het daarmee redt, valt te bezien.

Bega je een overtreding, bijvoorbeeld fietsen zonder licht, iets dat veel minder zwaar weegt, dan kan weigeren soms succesvol zijn. PvdA Eerste Kamerlid en juriste Mies Westerveld weigerde door te zeggen 'sorry agent ik heb mijn ID-bewijs thuis laten liggen' en zij mocht vrolijk verder fietsen. Joris Dobbelaer slaagde er in om met zijn ov-kaart een vasthou-

dende agente te omzeilen. Op 23 september 2005 werd hij in Amsterdam aangehouden omdat hij zonder licht fietste. Hij moest zijn naam en adres geven en toonde zijn ov-kaart. '... maar dat was niet goed genoeg. ... Ik deelde haar daarop in redelijk vriendelijke bewoordingen mee dat ik niet meewerkte aan dit soort politiestaat-methoden en dat ze maar een boete moest uitschrijven, als ze dat wilde, maar dat ik die zou laten voorkomen en op principiële gronden nooit zou betalen,' vertelde hij de politieagente. Hij mocht zijn weg vervolgen met alleen een boete voor het rijden zonder licht op zak. Het voorbeeld van het tonen van je ov-kaart komt overeen met de soepelheid die het College van procureurs-generaal omschrijven in hun brief van 14 april 2005. 'Het produceren van andere pasjes en hulpmiddelen is een teken van medewerking (bij de vaststelling van de identiteit red.),' schrijft de heer De Wijkerslooth in de brief. Of bij deze pasjes ook het pasje van de Bond van ID-weigeraars hoort wordt niet duidelijk uit de brief. Dit pasje geeft geen inzicht in je personalia en staat in principe gelijk aan een principiële weigering om mee te werken aan de controle naar je identiteit.

Als volstrekt onduidelijk is waarom een politiefunctionaris om je papieren vraagt heeft het zin om te weigeren. Het humeur van de agent in kwestie kan er echter wel voor zorgen dat je mee moet naar het politiebureau. Afhankelijk van het tijdstip en de drukte kan het zijn dat je na enkele uren weer op straat staat. Silvia Rottenberg was minder fortuinlijk. Zij werd 's nachts aangehouden omdat ze zou fietsen zonder licht of daar waar dat niet mocht, dat was niet helemaal dui-

delijk. De politieagenten wilden duidelijk iemand een boete aansmeren. 'U moet hier niet tegen in gaan, mevrouw. Dit is de derde keer dat wij om uw ID bewijs vragen en anders nemen wij u mee naar het bureau,' kreeg zij van de agenten te horen. Op het bureau werd een boete voor fietsen zonder licht en het niet tonen van een identiteitsbewijs uitgeschreven. Silvia Rottenberg vroeg nog wat er zou gebeuren als ze principieel zou weigeren. 'Nou, dan komen wij wel achter uw persoonsgegevens,' was het antwoord, terwijl Silvia in een politiecel werd opgesloten. Even later kwam een agent de cel binnen en begon rubberen handschoenen aan te trekken. Bij de aanblik van deze handschoenen voelde ze zich zo geïntimideerd dat ze haar paspoort zo snel mogelijk tevoorschijn haalde. De reactie van de agenten laat zich raden. Gemopper en het was natuurlijk allemaal haar schuld.

Klachten indienen over onduidelijke gronden van controle en de behandeling door de politie is een noodzakelijke, maar taaie aangelegenheid. Voor een klacht is belangrijk dat je de naam, dienstnummer of andere gegevens hebt van de politieagent die

Even later kwam een agent de cel binnen en begon rubberen handschoenen aan te trekken.

je aangehouden heeft. Bij een controle moet een agent zich legitimeren of zijn of haar dienstnummer geven. Klagen is niet gemakkelijk. Sommige mensen worden van het kastje naar de muur gestuurd en als je te laat bent met reageren vervalt de klacht. Als je zelf geen slachtoffer bent kun je wel klagen, maar dan wordt de klacht bijna altijd niet ontvankelijk verklaard, hoe ernstig de vergrijpen ook zijn waarover je klaagt. Als er een boete is uitgeschreven, kan het zijn dat je lange tijd niets hoort. Het lijkt er op dat je de dans bent ontsprongen, maar dan ligt plots de envelop van de rechtbank in de bus. Je kunt je eigen verhaal vertellen bij de rechter (arrondissementsrechtbank), daartoe hoef je geen advocaat in de arm te nemen. Op dit moment blijft het onduidelijk in welke situaties je wel of niet wordt vrijgesproken van een boete voor het niet kunnen tonen van een geldig legitimatiebewijs. Ook zijn er nog geen gegevens van mensen die in beroep zijn gegaan.

wie: Hilde
 wat: fietser
 wanneer: maart 2007
 waar: Utrecht

het verhaal: Ik werd aangehouden bij een controle op fietsen in een wandelgebied. Inderdaad fietste ik in het begin van de straat maar ik stapte tijdig af. Toch werd ik aangehouden en er werd naar mijn legitimatie gevraagd. Ik had deze niet bij me, maar gaf mijn naam en adres op. Ik woon op nog geen 500 meter van de plaats waar ik werd aangehouden. Helaas, dit mocht niet baten. Volgens de agent werkte ik niet mee omdat ik me niet kon legitimeren en ik moest mee naar het bureau. Daar werd ik opgesloten in een cel. Na anderhalf uur kwam een agent de cel binnen en schreef hij twee bekeuringen uit. Eén wegens te laat afstappen en fietsen in een wandelgebied en één wegens het niet kunnen tonen van een identiteitsbewijs. Vervolgens werd me medegedeeld dat ik niet eerder vrij werd gelaten dan nadat iemand een legitimatiebewijs van mij op het politiebureau zou bezorgen. Na opnieuw een half uur kwam een agent een telefoon brengen zodat ik naar huis kon bellen en iemand met mijn papieren langs kon komen. Ik acht dit politieoptreden disproportioneel en het was volstrekt onnodig om mij in een cel op te sluiten. Dit is mijn eerste kennismaking met een politiecel in meer dan 50 jaar.

wie: Caroline van Kappel
 wat: hondenbezitster
 wanneer: januari 2005
 waar: Amerongen, provincie Utrecht

het verhaal: Wij lieten onze hond uit in de uiterwaarden bij Amerongen. We mochten daar op dat moment niet lopen. De eerste helft van het jaar is de ene kant van de uiterwaarden verboden voor publiek de tweede helft is de andere kant verboden. Wij liepen op dat moment aan de verkeerde kant. Er liepen meer mensen aan onze kant en een 'boswachter' (een Buitengewoon Opsporingsambtenaar) stond iedereen op te wachten bij het hek van het weiland. Het was duidelijk dat we een bekeuring zouden krijgen. Mijn man moest zich legitimeren. Hij had zijn identiteitsbewijs niet bij zich. Andere mensen die daar ook liepen mochten hun identiteitsbewijs ophalen uit hun auto. Mijn man mocht zijn paspoort of rijbewijs niet bij ons thuis ophalen, terwijl onze woning niet veel verder gelegen is dan de geparkeerde auto's. Mijn man kreeg twee boetes. Een voor het wandelen op verboden terrein en een voor het niet kunnen tonen van zijn identiteitsbewijs. De opsporingsambtenaar vroeg mij niets terwijl wij duidelijk samen de hond aan het uitlaten waren waardoor ik sterk de indruk kreeg dat de ambtenaar willekeurig boetes uitdeelde.

BURO JANSEN & JANSSEN

onderzoeksburo naar politie en inlichtingendiensten

Buro Jansen & Janssen doet onafhankelijk onderzoek naar politie en inlichtingendiensten in Nederland en Europa. De overheid moet zorgvuldig met de rechten en plichten van inwoners van Nederland en Europa omgaan maar dat gebeurt lang niet altijd.

Buro Jansen & Janssen doet om die reden onderzoek naar onder andere: de identificatieplicht, af luistermethoden, informanten en infiltranten, terrorismebestrijding en cameratoezicht. In het verleden is onderzoek gedaan naar: vluchtelingen en de inlichtingendiensten, pepperspray en demonstratierecht in Den Haag. Buro Jansen & Janssen onderzoekt wetten en regels, de praktijk op straat en tekent verhalen op van mensen. Buro Jansen & Janssen publiceert hierover in een tweemaandelijks nieuwsbrief de 'observant', op onze website, in boeken en in kranten en weekbladen.

Wil je op de hoogte blijven van ons werk? Abonneer je dan via de website op de digitale nieuwsbrief.

www.burojansen.nl

LEZINGEN EN DEBATTEN

Buro Jansen & Janssen geeft ook lezingen over recent onderzoek en treedt graag in debat. Bij een debat gaat het met name om de dialoog en staat ons onderzoek niet direct centraal.

Bijeenkomsten kunnen gaan over de wetten die in het kader van bijvoorbeeld identificatieplicht, terrorismebestrijding recent zijn ingevoerd en de bescherming van mensen- en burgerrechten. Maar ook over: 'identificatieplicht en de disciplinerende van burgers', 'terroristische aanslagen en de inmenging of invloed van inlichtingendiensten' of 'wat is radicaal en hoe gevaarlijk is radicalisme eigenlijk'?

Mocht u ons uit willen nodigen voor een debat of een lezing, neem dan contact op met

*Buro Jansen & Janssen: Postbus 10591, 1001 EN Amsterdam,
tel. 020 6123202, info@burojansen.nl,
www.burojansen.nl, www.identificatieplicht.nl*

Onderzoek naar preventief fouilleren

Buro Jansen & Janssen start een onderzoek naar preventief fouilleren in Nederland. Mensen kunnen hun ervaringen met preventief fouilleren bij ons kwijt. In de loop van 2008 verwachten wij het onderzoek af te ronden. www.preventieffouilleren.nl

DE THEMAKRANT 'TERRORISME'

24 pagina's met artikelen over:

- het werk van de AIVD,
 - een uitlevering aan Egypte,
 - de arrestatie van twee moslims in een trein,
 - de rol van infiltranten bij de aanslagen in Madrid,
 - de rol van inlichtingendiensten bij aanslagen in de metro van Parijs in 1995,
 - een interview met Ali Eddaoudi, geestelijk verzorger bij de Bredase gevangenis,
 - een column van Mohammed Jabri,
 - het verstoren door de overheid van mensen die van radicalisering worden verdacht,
 - enkele vrouwen die vertellen wat een hoofddoek voor hen betekent,
 - Lonsdale jongeren
- en nog veel meer.

De krant is in kleine en grote aantallen te bestellen bij Buro Jansen & Janssen.

*Buro Jansen & Janssen
Postbus 10591
1001 EN Amsterdam
020 612 32 02
info@burojansen.nl
www.burojansen.nl*